

SNG NOVA GORICA Pod svobodnim soncem Svojevrsten gledališki izziv o junaških dejanjih naših prednikov

V oktobru l. 2021, ob 30. obletnici samostojne Slovenije, je izpod literarnega peresa Gorana Vojnoviča in likovne domiselnosti Damijana Stepančiča izšel strip *Pod svobodnim soncem*. Vojnovič je sloviti zgodovinski roman Frana Saleškega Finžgarja (1871–1962) priredil in ga predstavil v strnjeni stripovski obliki, tako da bi ga vzeli v roke tudi tisti, ki se jim morda zdi izvirnik preobsežno branje. Strip je izdal Škratelj, Zavod za kulturo, izobraževanje in šport, spremno besedo sta napisala prof. dr. Janez Bogataj in Goran Vojnovič, ki o romanu *Pod svobodnim soncem* pravi, da je "tisti slovenski ep, ki ga pogosto označujemo kot eno naših temeljnih besedil, knjigo, ki nas je napisala, to misel pa radi opremimo še z idejo, da bi po tem romanu morali posneti tudi svoj veliki, največji filmski spektakel." Finžgarjevo delo namreč "brez težav lahko beremo kot narodnobudiljsko in celo državotvorno". Namesto filma je za zdaj v koprodukciji Drame SNG Maribor, SNG Nova Gorica in Cankarjevega doma ter v sodelovanju z Zavodom Škratelj nastala spektakularna predstava *Pod svobodnim soncem*, pod suverenim vodstvom režiserja Aleksandara Popovskega in ob odlični dramaturški razčlenitvi Martine Mrhar. Prva premiera krstne uprizoritve je bila 30. novembra 2023 na velikem odru SNG Nova Gorica (na njej je bil prisoten tudi Vojnovič in gledalci so lahko kupili strip *Pod svobodnim soncem* z njegovim podpisom), 18. decembra 2023 je bila v Cankarjevem domu v Linhartovi dvorani, 19.

januarja 2024 pa v SNG Drama Maribor v dvorani Frana Žižka. V Novi Gorici je premierna izvedba, na kateri so bili številni ugledni gostje, doživela dolgotrajno ploskanje in stoječe ovacije. Finžgarjeva "povest *davnih dedov*" je bila večkrat ponatisnjena in tudi prirejena za gledališče in radio. Tokrat je zgodba o preboju Slovanov na Balkan in vzporedna z njo o ljubezni med hrabrim junakom Iztokom in dvorjanko Ireno doživela še eno dramatisacijo, pravzaprav nastalo je novo odsko besedilo po navdihu Finžgarjevega romana. V njem se namreč izrisuje sodobno tolmačenje mita ob navezovanju na zgodovinske in politične dogodke ter izkušnje časa, ko je nastal roman, pa do današnjih dni. Uprizoritev o boju Slovanov in Antov za svobodo, njihovem uporu proti osovražnemu Bizancu, žejnemu moči, oblasti in nadvlade, polnemu dvornih spletk in laži ... , o pogumnem pohodu slovanske vojske s hrabrim Iztokom na čelu in modrim starešino Svarunom je postavljena v davni čas, kar jasno kažejo tudi krasni kostumi Jelene Proković (še posebej bogati so tisti, ki jih nosijo dvorjani, seveda), a nagovarja današnjega gledalca in ga sprašuje, kdo je sploh danes barbar, kdo pa Bizanc. V obravnavani dobi je vladal Justinjan (kdo pa danes suče svetovne niti?) in si domišljal, da je sobivanje različnih kultur in jezikov možno. Da so to še danes utopične želje, je razvidno že, če pogledamo resničnost okrog sebe, kaj šele, če se ozremo na vsa vojna žarišča, ki so po tem našem, zdi se, že razpadajočem svetu. Maščevalnemu vzgibu, ki je

tako zakoreninjen v človeku, še posebno oblastniku, se ne izogne niti Iztok, tudi na osebni ravni, ko je slepo zaljubljen v Ireno. Koprodukciska predstava temelji na Vojnovičevi predelavi zgodbe v zgoščen strip, kar je razvidno tudi iz scenografske podobe, ki si jo je zamislil sam režiser Popovski. Pri prizorih boja se namreč pojavljajo na prosojni zavesi, pred katero in za katero (tu je domiselno postavljena vzpenjajoča se rampa, na kateri se marsikaj dogaja) se vije pripoved, prav izseki iz stripa, ki učinkovito dopolnjujejo izrazito igro vseh igralcev, ki so s svojo odlično interpretacijo, tudi z mimiko, koreografskimi gibi (koreografinja Rosana Hribar) in razvijanjem pripovedi ojačili dramatičnost vsebine. Le to je spremljala premišljena glasbena kulisa Boštjana Gombača. Pri tem naj omenimo zgovoren lik godca, popotnika (in morda še kaj) v razpoznavni poosebitvi Iztoka Mlakarja. Glavnega junaka Iztoka je vsestransko plastično, s srditimi valovanjem čustev in spreminjanjem najrazličnejših razpoloženj markantno izklesal Matija Rupel in dramatično podal sliko junaka, ki je sam proti vsem. V njem vre neustavljiva želja po uresničitvi načrtov, ki si jih je zastavil. Enkratni so sicer vsi soigralci, ki so se izkazali z mojstrsko igro: Eva Kraš – Irena, dvorjanka, Iztokova izbranka; Blaž Dolenc – Rado, Ljubiničin zaročenec; Matej Zemljčič k. g. – Črt, slovanski vojak v bizantinski uniformi; Gorazd Žilavec – Volk, antski poglavar, bedak in naivnež; Viktor Hrvatini Meglič – Rustik, prefekt, Slovan zvest

Bizancu, Irenin stric; Gorazd Jakomini – Epafrodit, bogati trgovec in spletkar; Blaž Valič – Justinjan, cesar, negotov in neodločen; Arna Hadžialjević – Teodora, cesarica, vrhunska spletkarka; Robert Korošec k. g. – Azbad, bizantinski vojskovodja, prestrašen pes; pa še Žiga Saksida – Svarun, starešina, poln žalosti in modrosti, in Boštjan Gombač k. g. – pripovedovalec, ki razpletata svoje misli kot posneta glasova.

Pod svobodnim soncem je predstava, ki se globoko zareže v gledalčevo zavest in ga vabi k asociativnemu razmišljanju o času in dogodkih, ki smo jim priča v današnjem času.

Iva Koršič

Prizor iz predstave *Pod svobodnim soncem*: Matija Rupel v vlogi Iztoka (foto Peter Giodani)